

12. Psikodilbilimsel Bir Yaklaşım: Kinyas ve Kayra¹

Hamza HAVUZ²

APA: Havuz, H. (2024). Psikodilbilimsel Bir Yaklaşım: Kinyas ve Kayra. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 202-215. DOI: 10.29000/rumelide.1469405.

Öz

Dil, bireyin tamamen kendine özgü olan birtakım zihinsel faaliyetlerle gelişim gösteren, tek ya da başatlığı kanıtlanmış salt birkaç bileşenden oluşmaz. Dilin üretim ve algı süreçleri bireyin başlangıçta öz yeterliği, psikolojik ve sosyal çevre gibi birçok faktörün eş zamanlı etkileşimi neticesinde oluşur. Bu yoğun ilişkiler, dil biliminin önemli ölçüde disiplinler arası bir kimlik kazanmasını sağlamıştır. İfade edilen bu ilişkiler edebî türlerin inşa sürecinde de önemli bir rol oynar. Psikodilbilim dil bilimsel kökten, psikolojiye bağlı olarak geliştirilmiş olan kuramlardan hareketle dilin üretim, edinim ve algılama gibi zihinsel süreçlerini inceler. Disiplinin yazılı metinlerdeki inceleme konuları, dilsel bir çıktının bilişsel düzeydeki mantık yapısı ve bu yapının bilinç altına dayanan hareket alanlarındaki izlemlerin anlaşılması üzerine kuruludur. Hakan Günday'ın *Kinyas ve Kayra* adlı romanı, ana karakter ve olay örgüsü bakımından psikodilbilimsel çözümlene yapılabilecek bir derinliğe sahiptir. Çalışmada, romanın iki ana kahramanı olan Kinyas ve Kayra'nın düşünce ve davranış dünyalarının inşasında kullanılan yazınsal stratejiler, psikodilbilimsel açıdan incelenmiştir. Karakterlerin genel yaşam tasarımlarında belirleyici olan dinamikler konularına özel olarak ayrıştırılmış, ilgili disiplinler arası yaklaşımlarla da neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur. İncelemenin bir diğer aşamasında kahramanların düşünce, duygu ve davranış dünyalarındaki psikolojik imgeler kendi aralarında karşılaştırmaya olanak tanıyacak şekilde fişlenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen verilerden hareketle eserin inşasındaki kurgusal süreçlere ilişkin dil bilimsel değerlendirme ve tespitlerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türk dili, dilbilim, psikodilbilim, Kinyas ve Kayra, Çözümlene

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %17

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 17.03.2024-**Kabul Tarihi:** 20.04.2024-**Yayın Tarihi:** 21.04.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1469405

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doktora, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD / PhD, Giresun University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Giresun, Türkiye), hamzahavuz55@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-6957-151X, **ROR ID:** https://ror.org/05s2aq822, **ISNI:** 0000 0004 0399 3319, **Crossreff Funder ID:** 100017218

A Psycholinguistic Approach: Kinyas and Kayra³

Abstract

Language does not consist of a single or only a few components that are proven to be dominant, which develop through a set of mental activities that are entirely unique to the individual. The production and perception processes of language are the result of the simultaneous interaction of many factors such as the individual's initial self-efficacy, psychological and social environment. These intense relationships have led linguistics to gain an interdisciplinary identity to a significant extent. These relationships also play an important role in the construction process of literary genres. Psycholinguistics examines the mental processes of language such as production, acquisition and perception based on the theories developed in psychology. The discipline's subjects of study in written texts are based on the cognitive logic structure of a linguistic output and the understanding of the traces in the subconscious movement areas of this structure. Hakan Günday's novel Kinyas ve Kayra has a depth that can be analyzed psycholinguistically in terms of main characters and plot. In this study, the literary strategies used in the construction of the thought and behavior worlds of Kinyas and Kayra, the two main protagonists of the novel, are examined from a psycholinguistic perspective. The dynamics that are decisive in the general life designs of the characters have been separated specifically for their subjects, and a cause-and-effect relationship has been established with the relevant interdisciplinary approaches. In another stage of the analysis, the psychological images in the worlds of thought, emotion and behavior of the protagonists were recorded in a way to allow comparison among themselves. Based on the data obtained as a result of the study, linguistic evaluations and determinations were made regarding the fictional processes in the construction of the work.

Keywords: Turkish language, linguistics, psycholinguistics, Kinyas and Kayra, Analysis

1. Giriş

Alan yazınında psikodilbilimin tanım, amaç ve çalışma sahasına ilişkin birbirini tamamlayan çeşitli yaklaşımlar ileri sürülmüştür. Psikodilbilim, dil bilimi ve psikoloji kuramlarından hareketle dil davranışındaki göstergeleri tespit etmek ve dil kullanımını kapsayan işlevleri ortaya çıkarmaya odaklanır. Bu noktada disiplinin temel amacı dil bilimsel kuramların doğruluğuna ilişkin saptamalarda bulunmakla sınırlı değildir. Psikodilbilimciler bireyin kişisel dil kullanımını, anlama ve kavrama işlevini, dilin kullanım biçimini ve bu ilişkilerin kurulmasında rol oynayan deneyim, bellek, biyolojik ve psikolojik süreçleri de inceler (Ekmekçi, 1995, s. 12-13). Psikodilbilim, dil davranışı ve bu davranışın temelindeki ruhbilimsel süreçleri inceleyerek konuşmanın üretim, planlama, algılama ve aktarılmasındaki zihinsel süreçleri incelemeye odaklanır (İmer vd., 2011, s. 215-216). Disiplin, "ileteler

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles have been followed in the preparation process of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 17

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 17.03.2024-Acceptance Date: 20.04.2024-Publication Date: 21. 04.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1469405

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

ve bu iletileri aktaran ya da alan bireyi birbirine bağlayan ilişkilerle” ilgilenir; bu bağlamda “iletişim sürecini, sözlü çağrışımları, dilin öğrenilmesi sorununu ve düşünce ile dil arasındaki genel ilişkileri” esas alır (Kıran ve Eziler, 2018, s. 376). Bu tanımlardan hareketle, psikodilbilim, dilin iç ve dış dinamikleri arasındaki yoğun ilişkilere çok yönlü odaklanan bir disiplin olarak özetlenebilir.

Psikodilbilimin kökleri XVIII. yüzyılın sonlarına dayanmakla birlikte, alandaki gelişmelere bağlı olarak XIX. yüzyılda bir disiplin hâline getirilmiş, XX. yüzyılın ilk yarısında ise bugünkü modern yapısı önemli ölçüde kurulmuştur (Levelt, 2013, s. 576). Psikodilbilimi terim olarak ilk kez, psikolog Jacob Robert Kantor tarafından 1936 yılında yayımlanan “An objective psychology of grammer” adlı çalışmada kullanılmıştır. Kantor’a göre dilin genel işleyişinde üçlü bir ilişki vardır: tepki veren kişinin davranışı - konuşma-, söz konusu nesnenin uyarıcı işlevi ve tepki gösteren kişi. Bu üçlü etkileşimi içinde barındıran dil ise bir tür psikolojik etkileşim aracı/çıktısı olarak tanımlanmaktadır (Kantor, 1922, s. 73).

Psikodilbilim, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, özellikle 1950’lerdeki ilk çalışmalara kıyasla daha üretken bir döneme girer. Psikoloji ve dil bilimi seminerleri bu dönemde giderek artar. Konuşma merkezinin tespit edilmesi ve bu merkezin asli, eş zamanlı, ardılı veya öncülü konumunda yer alan insan fizyolojisi, biyokimyası ve psikolojisi arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına yönelik olan çalışmalar hız kazanır. Disiplinin ilk teori ve araştırma problemleri, George Miller tarafından “Language and communication” (1951), daha sonra da Charles Osgood ve Thomas Sebeok tarafından hazırlanan “Psycholinguistics: A survey of theory and research problems” (1954) adlı çalışmalarda sistemli hâle getirilmiştir.

Araştırmacıların psikodilbilimsel analize dayanan çalışmalardaki genel yaklaşımları, ele alınan metnin çoğunlukla “temel mantık yapısı veya düzeni” gibi konularda tespit edilen göstergelerin bilişsel düzeyde anlaşılması üzerine kuruludur (Sonkaya, 2022, s. 285). Bu yaklaşım, yazar tarafından tür ya da aktarmak istediği düşüncelere bağlı olarak kurgulamış olduğu metnin iç yapısındaki izlemlerin bütün boyutlarıyla anlaşılmasına olanak tanır.

Çalışmanın ilk bölümünde karakterlerin bireysel yaşam tasarımlarındaki öne çıkan tip özellikleri, dilsel göstergeler üzerinden konularına özel olarak oluşturulmuş başlıklarda ele alınmıştır. Böylelikle, iki ana kahramanın kurgusal boyutta yaratılan yapay bilinçlerindeki bazı temel dinamiklerin psikodilbilimsel açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Romanın anlatıcı formunda kullanılan “sıralı” kahraman anlatıcı tekniği, karakterlerin bütün söz varlığının birbirleriyle karşılaştırma yapılabilecek şekilde ayrıştırılabilmesine olanak tanımaktadır. Çalışmanın ikinci aşaması bu ayrıştırmanın yapılması üzerine kuruludur. Her karaktere özel olarak ayrıştırılan söz varlığı, sıklık değerleriyle birlikte fişlenmiştir. Elde edilen veriler, ilgili psikanalitik kuramlara atıfta bulunabilmek için “karşılık bulabilme” esasına göre sınırlandırılmıştır.

1.1. Kinyas ve Kayra

Roman, bir otelin 17 numaralı odasında başlar. Kinyas, Kayra’yı birlikte yaşadıkları her şeyi eksiksiz olarak yazması için tehdit eder. Yazma eylemi romanın başından sonuna dek sürer. Kayra bu yazım işini tek başına yürütemeyeceğini söyler ve Kinyas’ın da yazmaya başlamasını ister. Böylelikle iki ana kahraman anlatıcı, kendi algıları üzerinden birlikte yaşadıkları geçmişi ve şimdiki zamani anlatmaya başlar.

Kayra çocukluğundan itibaren ait hissetmediği toplumla olan çatışma ve farklılıklarını, kendi kişisel arzularını ve uymak zorunda olduğu ahlaki değerler arasında sıkışıp kalan zihnine bağlar. Ruhundaki karanlığın ne olduğuna karar veremez. Bu sũreçten sonra da kendisini aile, okul ve bũtũn çevresinden ayırıtıran Şeyin ne olduğuyla ilgili dũřũnmeyi bırakır.

Kinyas varlığını ȳfke ve mutsuzluğun ifadesi olarak tanımlar. Kendini ȳldũrmek için giriştiği her yolda başarısız olur. İnsan yaşamını oluşturan bũtũn evrensel değerleri yok sayar. Hayatta yaşayabileceği her zevki tadar fakat hiçbirine bağımlı olmaz. Hırsızlık, tecavũz etmek ya da katil olmanın yũkũnũ bilinç düzeyindeki kimliksizliğiyle ilişkilendirir. Yalnızlığın kendisini geliştirebilecek tek yol olarak gȳrũr.

Kinyas ve Kayra, Abidjan'da yaşamaktadırlar. Abidjan, diğer ũlkelerden gelen insanların bũtũn yasak arzularını rahatça yaşayabilecekleri, aynı zamanda dũnyadaki uyuşturucu ve silah kaçakçılığının ȳnemli merkezlerinden birisi olarak tasvir edilir. Kinyas ve Kayra yaptıkları iç ve gȳzũ karahlıkları sayesinde bazı çevrelerde saygıyla karşılanan bir kimliğe sahiptirler. Herhangi bir çatışma unsuru olmadan yalnızca kişisel meraklarını giderebilmek için masum insanları ȳldũrebilecek kadar acımasızlardır.

Abidjan'da son yaptıkları uyuşturucu teslimatı bir dizi trajediyle sonuçlanınca ellerindeki eroini satmak için Burkina Faso'ya giderler. Kinyas ve Kayra uyuşturucu karteliyle dũřtũkleri anlaşmazlık ve çok sayıda kişinin ȳlũmũyle sonuçlanan buluşmadan sonra tekrar Abidjan'a geri dȳnerler. Oradan tekrar Meksika'nın Veracruz Őehrine kaçarlar. Kinyas gece eğlenmek için gittikleri barda HIV pozitif olan bir kadını tanır. Tanıştığı bu gũzel kadını, canını almak için gȳnderilmiř bir Azrail olarak gȳrũr. Bũtũn negatif hayatının bir pozitif tarafından son bulacak olmasını kendisi için gȳnderilmiř bir lũtuf olarak kabul eder. Meksika'da kalmak her ikisi için de artık çok tehlikeli olduğu için Tũrkiye'ye dȳnmeye karar verirler. Gemişlerinde yer edinmiş olan birkaç arkadaşlarını ziyaret ederler. Bu ziyaret her ikisi için de bir yũzleřme niteliğindedir. Kinyas, Kayra'yı otel odasında terk eder. Bu terk edişi kendisine, eski dostuna karşı yılların getirdiği kızgınlık ve hayatlarının tek gayesi olarak gȳrdũkleri "zihinsel ȳlũmlerinin" hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olmasıyla açıklar.

Kayra, Kinyas'ın gidişini ũzũntũyle karşılar. Bir sũre daha Őehirde kaldıktan sonra Abidjan'a geri dȳner. Bir dizi soygun ve cinayetten sonra Gambiya'nın başkenti olan Banjul'a kaar. Bir barda zihinsel ȳlũmũ için kendine bakıcılık yapabileceğine inandığı Anita ile tanır. Zihninin ȳlũmesine karşın yaşamaya devam edecek olan vũcudunun bakımı için onunla anlaşır. Satın aldığı ũ katlı evi, en ũst katı kendine ait olmak ũzere dilediği Şekilde hazırlatır. Zihinsel ȳlũmũnũn başlangıcını hissettiğinde Anita'ya kendisini demir kapılı odasına kilitletir. Yatağında aklındaki son kalanları yazarak kendi kendine veda eder.

Kinyas, Kayra'dan ayrıldıktan sonra geride bıraktığı ailesini, çocukluğunu ve yaşadığı Őehri anımsar. Tũm bu dũřũnsel sũreçten sonra, gittiği otel odasında intihar etmek yerine oradan çıkıp eve dȳnmeyi seçer. Ailesi onu sevinçle karşılar. Kendine Kinyas'ı hatırlatacak her Şeyden kaçınır. Ailesinden gizli olarak HIV testi yaptırır ve gerekli tedavi işlemlerine başlar. Babasının eski bir arkadaşının Őirketinde alışır. Patronun oğlu olan Salih'in içine dũřtũęũ uyuşturucu batağından çıkmasına yardım eder. Bu destek kendi dȳnũřũmũnũn de son evresi olur. Bu sũreçten sonra Kayra'ya bũtũn yazdıklarını gȳndermeye karar verir. Bunun nedeni ise kendisine yaşattığı acıları gȳrerek suçluluk duyması ve seçtiği yolun bir çıkılmaz sokak olduğunu anlayıp hayata dȳnmesini istemesidir. Kayra'ya ona son seslenişinde; mutlu olduğunu bilmesini, hayatın kutsallığına inanmasını, gerçek isminin Kayra olmadığını hatırlamasını, hayatın gũzel ve gerçek olduğunu gȳrmesini, umudun, sevginin, dostluğun, insanlığın ve

hayatın var olduğunu, tüm bunların karşısında ölümün ise boş bir kâğıttan başka bir şey olmadığını, geri dönmesini, şu an yaşamakta olduğu hayatın içinde her şeyin var olduğunu söyler.

2. Yalan söylemenin patolojik boyutu: *mitoman*⁴ Kayra

Kayra çocukluk yıllarında varlığını, diğer insanlarla olan farklılıklarını ve çevresini sorgulama hâlinde geçirir. Bu durumu “*kendimi dinlemek*” olarak açıklar. Bedeninde yankılanan ses, kendi tarafından duyulabilecek kadar yüksektir. Ağzından çıkan seslerin dışında kendini başka bir sesin daha üretim merkezi olarak tanımlar. Sesin yoğunluğu yeryüzünde herkesin yok olması hâlinde bile yalnız kalmamasını sağlayacak niteliktedir. Bu durum da ona kendisiyle diyalog kurabilmesine ve karşısındakilere ağzından çıkan sözcüklerin aksine şeyler söyleyebilmesine olanak tanır. Yalan söylemenin keşif ve alışkanlığının temelini, 14 yaşındaki bu düşünce üzerine kurduğunu açıklar ve ekler: “*İnanmayın bana. Sakın inanmayın. Hepsi yalan ! Ağzımdan çıkanı duymanız kolay. Ama yapabiliyorsanız, bunu da duyun!*” diyebilirdim.” (Günday, 2010, s. 16).

Yalan, doğrunun bilerek ve isteyerek bir amaca hizmet etmesi için değiştirilmesi olarak tanımlanır (Arslan ve Evlice, 1995, s. 57). Kayra içinde yaşadığı hayat şartları nedeniyle bazen yalan söylemek zorunda kalır. Kimi zaman ise ortada hiçbir geçerli neden yokken yalan söyleme eğilimine girer. *Mitomani*, yalan söyleme, tamamen hayalden ibaret hikâye uydurma eğilimi olarak tanımlanırken çocukluk döneminin ardından son bulması hâlinde anormal bir durum olarak değerlendirilmemekte, yetişkin bireylerde ise bu davranışın devamlılığı *psikolojik bir dengesizliğin işareti* olarak kabul edilmektedir (Altıntaş, 1987, s. 56-57). Kayra’nın çocukluktan itibaren başlayan yalan söyleme alışkanlığı yetişkinlik döneminde mitomaniye dönüşecek şekilde kurgulanmıştır. Kayra söylediği yalanların gerçek olup olmadığını kimi zaman kendi bile ayırt edemez. Kinyas, Kayra’nın yalan söyleme konusundaki beceri ve tutkusunu: *Bir defasında, hastalık geçirmiş bir zenci olduğuna karşısındaki sıradan adamı inandırmıştı. O kadar detaylı anlatmıştı ki geçirdiği hastalığı, o kadar çok teknik terimler kullanmıştı ki tıp terminolojisi yetmemiş, metafizik kuramlarına geçmişti. Ve neredeyse ben bile onun eskiden bir zenci olduğuna inanacaktım... İşte bütün bunlardan kurtulmaya çalışıyordu. Ya kendisi bırakacaktı yalan söylemeyi ya da çevresinde konuşmak, yalan söylemek için tek bir adam bile bulamayacağı yerlerde yaşayacaktı. Böylece sadece kendisiyle konuşacaktı. Ama o zaman bile belli bir süre kendine yalan söylemeye devam edeceğinden emindim.* (Günday, 2010, s. 95) şeklinde ifade eder.

Mitomani için özel bir tanım yoktur, diğer kavramlardan farklı olarak psikiyatrik bir hastalığın -*bipolar bozukluklar*,⁵ *dikkat eksikliği sendromu*, *narsistlik kişilik bozukluğu*,⁶ *sınırdaki kişilik*,⁷ *madde bağımlılığı*, *EEG bozuklukları*,⁸ *kafa travması* vb.- eşliğinde gelişen ardıl bir semptom olarak görülür (Korkmaz vd., 2016, s. 2).

4 Yalancılık hastalarına verilen ad (Bakırcıoğlu, 2012, s. 1748).

5 *Bipolar bozukluk* bir tür ruhsal hastalık olarak kabul edilir. Birey duygularını en uç noktalarda yaşar ve bu ruh hali “...çaresizlik, umutsuzluk, özkuşum (intihar), değersizlik, karamsarlık” gibi birçok duygu durumlarına sebep olur (Mengi ve Aygür, 2018, s. 553).

6 Narsisistik kişilik bozukluğu; “çok önemli, üstün ve eşi bulunmaz birisi olduğuna ilişkin yaygın bir duygu, beğenilme gereksinimi ve empati yapamama ile belirli bir kişilik bozukluğu” olarak tanımlanır (Ozan vd., 2008, s. 1-2).

7 Bireyin çocukluk dönemindeki yaşadığı travmaların nedenleri *Sınırdaki Kişilik Bozukluğu*’nun temelinde yatan önemli bir etmen olmasının yanı sıra, yoğun bir şekilde hissedilen *dürtüsellik*, duygu ve kişiler arasındaki ilişkilerde yaşanan dengesizlik, *benlik karmaşası*, intihar etme düşüncesi ve öfke halleri ile bağdaştırılan oldukça karmaşık bir *sendrom* olarak tanımlanır (Derin ve Öztürk, 2018, s. 29).

8 EEG bozuklukları, beynin elektiriksel faaliyetlerindeki anormal durumlardır (Erzengin vd., 2015, s. 6).

Mitomaninin dolaylı tanımı, Kayra'nın ruhsal açıdan sahip olduğu birtakım hastalıkları doğrular niteliktedir. Bipolar bozukluğun tanımındaki karamsarlık, Kayra'nın renk seçiminde de önemli bir göstergedir: *Nedenlerin değıl, siyah rengin bir şekilde buluşturduğu insanlardık biz. Öncelikle karamsarlık ve umutsuzluğun simgesiydi siyah. Evet, bu nedenle giydim.* (Günday, 2010, s. 364). Hayatın karşısındaki hissizleşen varlığına son vermeyi, tüm yaşadıklarına, hatta hayatın kendisine karşı yapılacak bir savunma olarak görür: *Londra'da, King's Road'daki 403 numaralı binanın ön cephesindeki "SEX" isimli mağazanın vitrininde yıllar önce duran ve üstünde "PLEASE KILL ME" yazan tişörtü düşündüm. İntihar nefsi müdafaaıydı.* (Günday, 2010, s. 20).

3. Uykusuzluğun ardındaki tanrısal kimlik arayışı: Kinyas

Kinyas'ın kendi uykusuzluğuna dair tanımı bilinçli bir arzunun çıktısı olarak görülür. Bulunduğu bu noktaya, çeşitli düşünsel süreçlerin ya da aydınlanma olarak açıkladığı yüzleşmelerden sonra vardığını ifade eder. Uykusuzluğunun ruhsal ya da fizyolojik bir rahatsızlık olmadığına inanır. Bedeni, uykunun yönetim merkezi olarak gördüğü beyninden ihtiyaç duyduğu şeyi "söke söke" alır. Beyninin uykusuzluk arzusunu ve bunun karşısında direnen vücudunu iki ayrı savaş cephesi olacak şekilde tasvir eder: *Ben uyumadığım için kimseyi uyutmuyordum. Ama yatakta geçirdiğim iki gün, uğruna koşturduğum dengesizliklerden kurtulmama yetmemişti. Büyük ihtimalle vücudumun bana bir oyunuydu. Günlerdir sadece birkaç saat uykuyla yetinmeye çalışsan bedenimin beynimden intikamı. Çok yorgun düşmüştü. İhtiyacı olan uykunun ilk taksitini benden söke söke almıştı.* (Günday, 2010, s. 92).

Kinyas uykunun nedenini, tanımını, acizlik hâlini, diğer insanlarla bu aynı arzunun "kölesi olmayı" ve onlarla doğrudan aynı "varlık türü" olduğunu hissetmesine neden olacak her şeyi reddeder: *Uyumamamın nedeni uykuyu anlamamamdı. Kendinden geçmeyi tanımlayamıyordum. Sonra tekrar kendine gelmeyi. Belki de korkmuştum hep uyumaktan. Uyuyan insanların üzerine abanan acizlik de öğrendirmişti beni. Onlar gibi görünmek, onlar kadar zayıf ve yalın olmaktan da korkmuştum. Uyuyan bir katil ile uyuyan bir azizin farkı olmadığından* (Günday, 2010, s. 87).

Kinyas'ın uykusuzluk kaynağı Kayra ile ortak arzuları olan, hatta hayatlarının en önemli amacı konumundaki "zihinsel ölüm"lerine ulaşma çabalarındaki önemli bir basamaktır. Beşerî arzularının ya da bağımlılıklarının olduğunu hissetmek onun zihinsel ölüm yolcuğundaki bir engeldir. Bu sebeple kendini bütün bu hayati istek ve arzularından koparmak için sürekli bir mücadele hâlinedir. Bağımlılıklarını azaltır, vücudunun yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesi için elzem olan temel ihtiyaçlara kadar indirger. İnsan varlığını oluşturan bütün alışkanlık, ihtiyaç ve değer yargılarından sıyrılarak -kendi yaklaşımı itibarıyla- eşsiz ve yalnız olmanın, bağımsız olmanın gereklerini bütün evrene karşı çıkmak, tanrısal boyutta kendisine hükmetmekte, hatta bizzat tanrının kendisine dönüşmekte bulur: *Kayra'yla hakkında konuştuğumuz zihinsel ölüm yolculuğumuzda geriye atılmış bir adım. Vazgeçemediğim şeyler olduğunu hatırlamak çok yıpratıcıydı. Amaç bunları asgariye indirmektir. Yemek, su, oksijen... Ama uyku! O da nereden çıkmıştı şimdi? Zaten saydığım üç şeye olan insanî bağımlılığım hayatım boyunca mutlu olmamı engellemişti, şimdi de uyku zorluyordu zihnimi. "Bırakacağım" dedim. "Her şeyi. Hepsinin. Kendimi." Gözlerim açık öleceğim. Uyurmuş gibi değıl. Midem boşken öleceğim. Boğazım kupkuruyken. Hiçbirine ihtiyacım yok... Büyük oynuyordum çünkü. Tanrılığa oynuyordum. İnsan olmamaya* (Günday, 2010, s. 88).

Kinyas'ın uykusuzluk konusundaki bilinçli ve katı yaklaşımının arkasındaki nedenleri anlayabilmek için farklı psikolojik yaklaşımlara başvurmak gerekir. Freud'un insanların uykusuz kalmasına neden olabileceğini düşündüğü çeşitli yaklaşımları vardır. Bireyin ilk anksiyete evresini, anne rahminden

ayrılışıyla yaşadığını ileri sürer.⁹ *Nevrotik anksiyeteyi* üç ayrı kısımda değerlendirir: Uykusuzluğa, *bağlantısız anksiyetede*ki egonun baskı mekanizmasının dışında kalan, çoğunlukla savunmasız olduğu, bireyin sürekli gerilim ve tedirginlik yaşamasına neden olan sürecin neden olabileceğini; bu ruh hâlinin ise onun hemen hemen her şeyden korkmasına, karar verme noktasında hata yapma endişesiyle tepkisiz kalmasına, kas spazmı ve sık idrar yapmaktan, uyku güçlüğünden ve kâbuslardan şikâyet eden bir profilin izleyeceğini aktarır (Freud, 2016a, s. 393-395).

Kinyas, Freud'un *bağlantısız anksiyete* konusundaki yaklaşımlarına tutarlık gösteren ruhsal bir yapıya sahip değildir. Uykusuzluk ve onunla ilgili verdiği mücadele, ulaşmak istediği *zihinsel ölüm* için önemli bir araç olmaktan öteye geçmez.

Alfred Adler, uykusuzluğun doğal bir hastalık sonucu ortaya çıkabileceğini ileri sürer. Buna ek olarak uykusuzluğun bireye düşünsel düzlemde istediği her şeyi sorgulama, eleştirme veya içinde yaşadığı hayatın herhangi bir alanındaki konumunu değerlendirmesine olanak tanıyacağını aktarır (Adler, 2001, s. 251). Kinyas'ın henüz çocukken uykusuzluğunun keşfine dair yer verdiği ifadeler bu yaklaşımı da geçersiz kılar. Uykusuzluğun temelinde olması öngörülen düşüncelerin yerine yalnızca bir boşluk vardır: *Herkes yattıktan sonra uykusuzluğu yeni yeni keşfeden bir çocuğun gece siyahtan laciverde dönene kadar kulaklıkla müzik dinlediğini, penceresinden vücudunun yarısını çıkarıp korka korka sigara içtiğini hatırlıyorum* (Günday, 2010, s. 162).

Adler'in uykusuzluk sorunu yaşayan kimselere yönelik diğer yaklaşımı, bireyin bu durumu herhangi bir amaca hizmet etmesi için kullanması, rekabet aracı, ihtirash bir ruh hâline sahip olmak ve melankoli şeklinde olmasıdır (2001, s. 251-254). Kinyas uykusuzluğunu hayatının yetişkinlik dönemlerinde bir amaca bağlamış olsa da çocukluk döneminde buna benzer bir tür adanmışlık, rekabet ve bu noktada ihtirash bir ruh hâli gözlenmez. Yaşadığı uyku sorununu aile ve çevresinden saklar.

Kinyas'ın uzun yıllar süren kan ve acıyla dolu, sekiz yıllık Afrika macerası sona erer. Yeni bir kimliğe ve sosyal hayatın gereklerine alıştıktan sonra artık uykusunun gelmeye başladığını ifade eder: *Sadece uyumak. Artık uykum geliyordu, her insan gibi yorulunca, on iki saatten fazla ayakta kalınca. Kâbuslarım neredeyse tamamen yok olmuştu. Yatağım artık sırtıma batan bir dikenli tel yumağı olmaktan çıkmış, sabahları üzerinden zor kalktığım sıcak bir sığınağa dönüşmüştü. Düşünmüyordum Afrika'yı- Düşünmüyordum son sekiz yılımı. Günlük programlarımla ilgileniyordum* (Günday, 2010, s. 555).

Adler, melankolik depresyonu bireyin sürekli kötü şeyleri düşünmesi, umut vermesi muhtemel olan hiçbir şeyi düşünmemesi olarak açıklar. Bireyin kötüye olan merakı geceleri de devam ettiği için uyumaz. Tutkulu bir şekilde *kötü düşünceler koleksiyonu* yaratmaya devam eder, yaratılan bu duygu da kişinin uykusunu olumsuz yönde etkiler (Adler, 2001, s. 254). Bu yaklaşımdan hareketle Kinyas'ın; "*Sorular soracaklar, neler yaptığımı öğrenmeye çalışacaklar ve beni, içimdeki melankolik canavarları uyandırmaya zorlayacaklardı.*" (2010, s. 495) şeklinde dile getirdiği endişesi, uykusuzluğunun altındaki nedenin kısmen anlaşılmasına olanak tanır.

4. Mağaradaki tinsel yolculuk: Kinyas ve Kayra'nın yeniden doğuşu

Kinyas ve Kayra yaptıkları yeni bir silahlı soygunun ardından arabalarına binerek bölgeyi terk etmek için yola çıkarlar. Bir süre sonra arabalarının benzini biter ve yaya olarak yollarına devam ederler.

⁹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Freud, 2016a, s. 393-395).

Kinyas ve Kayra yürüdükleri yol üzerinde bir mağara keşfederler. Bu mağara karşısında her ikisi de tepeden tırnağa büyülenir. Kendi ifadeleriyle mağarayı ve hissettiklerini “*yeni doğmuş bir bebek gibi*” olmanın hafifliğiyle tasvir ederler.

Jung, insanların *yeniden doğuş* kavramıyla ilgili düşüncelerinin *psişik deneyimler* olduğunu ileri sürer. Kavramın gerektiği şekilde anlaşılması için dünya tarihindeki yeniden doğuş kavramının nasıl tanımlandığının anlaşılması gerektiğine inanır. Ona göre yeniden doğuş bütün insanlığın ilk ifadeleridir ve bu duyu ötesiyle alakalı ifadelerin tümü kesin olarak *arketipler* tarafından belirlenmiştir (Jung, 2005, s. 76-77). Jung’un ifade ettiği, insanlığın *yeniden doğuş* kavramı karşısındaki ortak söylemi, Kinyas ve Kayra üzerinde gözlemlenir. Her ikisi de mağaranın içinde büyülenmiş durumdadır: “*Tünelin ucunda kilise büyüklüğünde bir oda var. İnanılmaz bir yer! Tavanından sızan binlerce ışık var... Günün bütün ışıkları. Taşın deliklerinden çıkan ve odayı aydınlatan projektörler gibi. Bunu görmelisin!*” “*Kafamı kaldırdığımda gördüklerime kesinlikle inanmadım. Kalbimin atışı hızlandı. Birkaç ter damlası alımdan çıkıp dünyayla tanıştı. Baktığım şey daire şeklinde, yaklaşık yirmi metre yüksekliğinde duvarları olan ve her yeri, tavadaki binlerce küçük delikten sızan binlerce ışık huzmesinin yarattığı binlerce sarı ufak noktayla dolu bir mağaraydı. Burası bir cami, bir kilise, bir sinagog değil, dünyanın en ilkel ve en doğal ibadethanesiydi!* (Günday, 2010, s. 100).

Jung, Kur’an-ı Kerim’de bulunan *Yedi Uyuyanlar* üzerinden mağara içindeki uzleti; bireyin mağaraya, bu mağaradan hareketle de kendi içine veya bilincin dışında var olan karanlığa girmesiyle, bilinçdışı gerçekleşecek olan bir dönüşümün eşığı şeklinde tanımlar. Bireyin bilinçdışına girmesi, iki odağın yani bilinç ve bilinçdışının içerikleri arasında bir bağ oluşturulmasını sağlar. Bu birleşme sonucunda da bireyin kişiliğinde olumlu ya da olumsuz yönden köklü bir değişim yaşanabilir. Jung’un yeniden doğuşla ilgili aynı akıştaki bir başka yaklaşımı, Kur’an’daki Kehf Suresi’nde geçen mağara üzerinden, *İnsanın kuluçkaya yatıp yenilenmek üzere kapatıldığı bir oyuk(tur)* şeklindedir (Jung, 2005, s. 100-101). Kinyas ve Kayra mağarada yaşadıkları yeniden doğuş sürecinden sonra hayatlarında bazı köklü değişiklikler olur. Bu değişikliğin ilk izlerini daha mağaranın içindeyken fizyolojik açıdan hissetmeye başlarlar: *O kadar güçlü bir andı ki, o kadar kendimden geçmişim ki, o kadar uzun zamandır gördüğüm bir şeye şaşırıyordum ki beynimdeki düşüncelerin her biri volkanlar gibi patlamaya başladı! Olduğum yerde, gözlerim tavadaki ışık bahçesinde dönerken, kulaklarımdan, ağızımdan, burnumdan, bütün zihnimin lavları akıyordu. İçimde patlayan her şey akıp gidiyordu. Başım dönmeye başladı. Sendeledim. Elimden düştü çakmağım. Ve ben de bıraktım kendimi peşinden. Bir şelalede yıkanmış kadar temiz hissediyordum. Kötülüğün, dünyanın ne olduğuna dair en ufak bir fikri olmayan yeni doğmuş bir bebek gibi* (Günday, 2010, s. 101).

5. Bir kanibalizm¹⁰ vakası: Kayra

Kayra gece kulübünde tanıştığı Cecilia ile otel odasında sevişir. Kadın, almış olduğu uyuşturucunun da etkisiyle kendinden geçer. Kayra kadını yatağa bağlar. Cecilia’nın çantasından aldığı rujla, kadının sırtından başlayarak topuğuna kadar *Nush ile yola gelmeyi, etmeli tekdir. Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir* yazar. Kendi ifadesine göre amacı onu öldürmek ya da acı çekmesini sağlamak değildir. Cecilia’ya sadece kendisini tanımış olmanın bedelini ve bunun bir izini bırakmak ister. Kayra, kadının sırtındaki yazının her harfi için kemeriyle vurur. Kadının kürek kemikleri arasından topuklarına kadar uzanan yazının kemer darbeleriyle silinmesini, ardında bıraktığı izleri büyük bir keyifle izler. Kadın acıdan bayıldıktan sonra onun bu hareketsiz ve teslimiyet hâlini bir kum torbasına benzetir. Buradaki bilinç akışı Kayra’ya tıp öğrencisiyken yaşadığı şeyleri hatırlatır: *Bayılmıştı acıdan. Gergin boynu yapıştı*

¹⁰ Bilinen yaygın hâliyle yamyamlıktır; yani insanın başka bir insanı yeme eylemidir (Gültekin, 2015, s. 1).

birden yastığa. Artık bir kum torbası gibiydi. Zamanında, parçaladığım okuldaki kadavralardan biri gibiydi. Gerçi, onların özenle mikroplardan arındırdığım birkaç iç organ parçasını yemeğime katıp yemiştin o zamanlar. Ama yataktaki kadın daha çok dövülmek içindi. Üzerinde kemerle resim çalışmak için. (Günday, 2010, s. 204).

Tutkulu bir aşk yaşayan birey, bir taraftan yoğun bir birleşme diğer taraftan da öz benliğini devam ettirme durumu yaşar. Bu eşleşme ve bölünme aracılığıyla yaşanan tutkulu aşkın nefrete dönüşmesini sağlayabilir. Birey bu durumda sevgili konumunda olan kişiyi, rakibini ve kendini öldürebilir. Bu sarmal ölüm üçgenindeki davranışlar, sevilen kişi üzerindeki ölümün inkâr edilmesi, reddi ve suçluluktan kaçınabilmenin gerekçelerini oluşturur (Cebeci, 2015, s. 86). Oral dönem özellikleriyle beslenmiş olan birleşme isteği, birleşme nesnesinin yok edilmesi arzusunun taşır ve bu arzunun tatmin edilmesinin en uç noktası olan ‘yamyamlık’ durumu, birleşme hâli veya sevilenin içselleştirilme çabasının girişimini gösterir (Cebeci, 2015, s. 91). Kayra’nın çok eski dönemlerden beri süregelen “*zihinsel ölüm*” macerası onun tıp öğrencisiyken ölümler üzerinden yaptığı çalışmalarda da kendisini gösterir. İncelediği kadavraların iç organlarından aldığı parçaları yemesi bu arzuyla birleşmesini, dolayısıyla ölümü yaşamasına izin verir. Birlikte olduğu hemen hemen her kadına Cecilia gibi işkence eder. Bu işkence birleşmeden sonra meydana gelir. Bu noktada da öldürme güdüsünü işkence ederek dolaylı şekilde tatmin ettiği ifade edilebilir.

6. Narsisizmin¹¹ küçük pınarı: Kayra ve Kinyas’ın izlenme sanrısı

Kayra, Kinyas’ın kendisini terk etmesinin ardından sosyal yaşamında bir boşluğa düşer. Ankara’da kısa süre kaldıktan sonra İstanbul sokaklarında dolaşmaya başlar. Yalnız kalmasından dolayı zihnini birçok şeyin meşgul etmesinden rahatsız olur. Kinyas’ın söylediği gibi ailesinin yanına dönüp dönmeyi düşünür. Sonrasında tüm düşüncelerini birer saçmalık olarak tanımlar ve aslında odaklanması gereken şeyin zihinsel ölümü olduğuna karar verir. Kinyas’ın onu bıraktığı eşikte hayata karışmak yerine tekrar Afrika’ya dönmeyi seçer. Tüm bu sancılı süreçte birileri tarafından izlendiği sanrısına kapılır: *Laleli’deki otellerden birinde kaldım. Üç gece. Tabelasına bakmadım girip çıkarken. Geceleri sokaklarda, gündüzleri yataкта geçirdim. Ve her yanımdan geçeni gardiyana benzettim. Şehir fazlasıyla labirentleşmişti gözlerimde. İzlendiğimi düşünerek yürüyordum. Sürekli duvar kenarlarından, arkama her beş adımda bir dönüp bakarak. Adres soranlar, ateş isteyenler, kadın teklif edenler, dilenciler... Hepsinden öyle korkuyordum ki!* (Günday, 2010, s. 266).

Freud, izlenme sanrısını *meğolamaninin*¹² doğrudan bir sonucu olarak açıklar: Bireyin -hangi nedenle olursa olsun- izlenme sanrısı yaşıyor olması temel bir yatkınlıktan kaynaklanır. İzlendiğini düşünen kişi kendisinin çok özel bir konuma sahip olduğunu düşünür. Temeldeki bu düşünce anlayışı bireyin büyüklük sanrısı geliştirmesine neden olur. Yetişkinlikte görülen bu durum *erken çocukluk narsisizminin bir geri dönüşü olan ikincil bir narsisizm* olarak açıklanmaktadır (Freud, 2016a, s. 420). Kayra’nın özellikle gençliğinin ilk dönemlerinde görülen özel biri olma isteği Freud’un bu yaklaşımını destekler niteliktedir. Kinyas’da benzer durum, izleniyormuşçasına yaşama isteği olarak karşımıza çıkar: *Yani bir şeyleri arzulanabiliyordum o sıralar. Gitmeyi, siyah giymeyi, bir kamerayla izleniyormuşçasına yaşamayı, güzel kadınlarla yatmayı, dünyayı çözmeyi, hayata başlama vuruşunu*

¹¹ Bireyin kendisini merkeze alarak varlığını bütün insanlardan üstün ve özel görmeye dayan öz hayranlık, istediği herşeyi kontrol edebilme, kendini beğenmişlik ve eleştirilerin karşısında tahammülsüzlük gibi davranışlardır (Jonason ve Webster, 2010, s. 428).

¹² Büyüklük sabuklaması; görkemlilik kuruntusu (Bakırcıoğlu, 2012, s. 1377).

yapanı keşfetmeyi ve yaşatlarımın çok azının kurgulayabildiği benzer kavramları hayal ediyordum. (Günday, 2010, s. 26).

7. Tanrılıktan beşeriyete: Kinyas'ın ölüm korkusu

Kinyas ilk gençlik yıllarından itibaren en büyük arzusu olan zihinsel ölüme ulaşmak için mücadele eder. HIV/AIDS pozitif olan bir kadınla birlikte olarak bu arzusuna hem zihinsel hem de bedensel açıdan kavuşacak olmanın hazzını yaşar. Afrika'dan İstanbul'a artık zihinsel ölümüne ulaşacağına dair olan inanç ve mutlulukla gider. Kinyas, bu süreçten hemen sonra Kayra'yı terk ederek uzlet olarak adlandırılabilir kısa bir dönem yaşar. Bu süreç ona hem kendisiyle yüzleşme hem de hayatı yeniden tanımlama noktasında bir şans sunar.

Vücudunda dolaşmakta olan ölümcül virüsün 'belirsiz zaman' içinde gelecek olan hazin sonun baskısını taşıyamaz. Kinyas, bu belirsizlik yüzünden ölüm karşısında diz çöker. Yaşadığı evren içinde karşı çıktığı bütün insani değerleri yok sayan Kinyas, bu bekleyiş karşısında zorlanır ve kendinden özür diler. Bu gizil özrü ilk tezahürü 'ölüm korkusu' olarak karşımıza çıkar: *Ama korktum! Evet, ölümden korktum. Ölmekten. Yok olmaktan. Cesedimin kirliliğe battaniyeye sarılıp yaşlı bir kamyonetin arkasına konulmasından korktum. Sekiz yıldır ölümü adeta bir ayna gibi yüzüne tutmuş olan ben, ölmekten korktum. Kaybedeceklerimden dolayı değil. (...) Ve geriye kalan son tercih, son yol en yıpratıcı oldu. Bu düşünce nasıl geldi aklıma, bilmiyorum ama yerleşmişti diğer seçeneklerin yanına Büyük harflerle "GERİ DÖN!" diyordu bana, bu tercih. Eve, ailene, kendine, gerçeğe, hayata geri dön!* (2010, s. 451-452).

Doğum travmasından sonra gelişen yaşam ve ölüm korkusu insanın kendisini ve çevresini anlamlandırmasında bir tür rehber olma özelliği taşır; bu noktada dünyaya geliş, "bağılılık, bağımsızlık, boyun eğme, ya da kendi yönünü belirleme" gibi çatışma unsurlarıyla örüntülüdür (Rank, 2014:9). Rank'ın ifade ettiği bu çatışma unsurları, Kinyas'ın çocukluk döneminden itibaren hayatının neredeyse her döneminde gözlemlenir. Çocuklukla birlikte başlayan yalnızlığı, yabancılaşma ve sosyal hayatı oluşturan bütün değerlerle olan mücadelesi, doğumla birlikte gelen çatışma unsurlarıyla birleşerek onun düşünsel evrende "zihinsel ölümü" kutsileştirmesine neden olur. Rank'ın geliştirdiği bu kavramla Kinyas'ın ölüm korkusuyla birlikte birçok davranış ve düşünce dünyasını açıklamak mümkündür.

8. Kurgusal izlemlere bağlı imge dizini

Yazar, herhangi bir türe özgü olan stratejilerin kurulması ve yazının etkili bir hâle getirilmesi gibi kurgusal dinamiklerle okuyucuların özel gereksinim ve beklentilerini göz önünde bulundurur; psikodilbilimsel bir üslup analizinde ise ifade edilen bu taktiksel yönler merkeze alınır (Bhatia, 2013, s. 59). Çalışmaya konu edinilen eserin kahraman anlatıcı yapısı, iki ana karakterin de yaşam tasarımlarında ve bireysel duyu dünyalarında tespit edilebilen özel imgelerin ayrıştırılmasına olanak tanımaktadır.

Eserdeki her iki ana karakterin düşünce ve davranışlarını yansıtan imgeler, birbirleriyle karşılaştırmaya olanak tanıyacak şekilde "TürkSözDiz"¹³ programı kullanılarak sıklık değerleriyle birlikte listelenmiştir. Anahtar sözcüklerin seçimindeki belirleyici esas, ilgili psikolojik yaklaşımlarda özel olarak işaretlenmiş olan göstergelere kıyasla 'karşılık bulabilir olmak' ilkesine dayanmaktadır. Dizin, çalışmanın belirli bir hacmi aşmaması düşüncesinden hareketle de imgelerden zorunlu bir seçki oluşturulması ve bu

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Bozuyula, 2022, s. 237-241).

imgelerin ilgili bilimsel yaklaşımların kaynağını işaret edecek şekilde verilmesi üzerine kuruludur. Yine burada belirtilmesi gerekir ki ayrıştırılan imgeler, her iki ana karakterin düşünce ve davranış dünyalarında aynı travma/hassasiyet/alışkanlık/yoksunluk gibi bilişsel durumlarını yansıtmayabilir. İmgelerin sıklığa bağlı olan kullanımları da aynı değerlerin özel bir işaretleyicisi olmayabileceği de göz ardı edilmemelidir. Bu noktada imgelere bağlı olan sıklık karşılaştırması, karakterlerin hem genel hem de son yaşam tasarımlarının bütüne yansıyan “kurgusal yapıdaki inşa süreci”ne ilişkin psikodilbilimsel bir değerlendirme aracı olarak görülmelidir.

1. İmge dizini tablosu

İMGE	(Sıklık) KAYRA	(Sıklık) KİNYAS	Yönlendirici Yaklaşım
Anne	65	140	“Bağımlılık/Oidipus karmaşası” (Freud, 2017, s. 88).
Aşk/Âşık	38/23	20/35	“Libido” (Lacan, 2019, s. 197).
Ateş	44	21	“Kişisel hayat tarzı/ölümsüz anılar” (Bachelard, 2010, s. 13).
Ayna	17	31	“İdeal-ben/Yakalama” (Bowie, 2007, s. 31).
Baba	59	159	“Özdeşleşme” (Freud, 2016b, s. 199).
Beyaz	108	59	“Safılık/Yücelik” (Saraç, 2022, s. 42).
Cehennem	21	19	“Yeraltı Dünyası” (Rank, 2014, s. 119).
Çocuk	163	103	“Uroboros” ¹⁴ (Jung, 2006, s. 78).
Deniz	57	18	“Kadın Bedeni /Ana Rahmi” (Freud, 2020, s. 433).
Gölge	11	2	“Suçlu/Gizli ve bastırılmış kişilik” (Jung, 2006, s. 406).
Güneş	62	18	“Yenilenme/Yeniden diriliş” (Jung, 2006, s. 358).
Mağara	15	2	“Yeniden doğuş” (Jung, 2005, s. 76-77).
Müzik	34	35	“Obsesyona dayalı içsel motivasyon” ¹⁵ (Kar, 2022, s. 22).
Ölü/Ölüm	16/119	14/103	Tükeniş/Yılınlaşmak (Orhanoğlu, 2021, s. 356).
Rüya	31	41	“Histerik fobi, saplantı ve hezeyan gibi anormal psikolojik olgular zincirinin ilk halkası” (Freud, 2020, s. 31).
Saç	57	54	Eserde yer alan kişilik tasvirlerinin dışındaki saç kesimi, saçın kesilmesi gibi aksiyonlardan hareketle; “iğdiş” ¹⁶ (Freud, 2020, s. 413).
Silah	101	33	“Cinsiyete dayalı imge” (Freud, 2016a, s. 166-167).
Uyku/Uyumak	33/66	56/60	“Dış dünyadan uzaklaşma/Rahim içindeki varoluş” (Freud, 2016a, s. 104).
Yalan	61	68	“Sözceleme ile sözce arasındaki ayrım” (Lacan, 2019, s. 146-150).
Yazmak	129	121	“Acı, entelektüel kriz, düşünsel buhran” (Özkan, 2020, s. 13).

¹⁴ Kökeni itibarıyla Antik Mısır’a dayanan, -çember şeklinde- kuyruğunu ısırmakta olan yılan figürünün ifade ettiği “kendi kendine çoğalabilme, süreklilik ve sonsuz bir yaşama geri dönüş”ü niteleyen sembol (Kalkan ve Deniz, 2021, s. 2335)

¹⁵ Atıfta bulunulan çalışmadaki savantların odak-yetenek yönünde gösterdikleri davranışın anlaşılmasına yönelik olan “obsesyona dayalı içsel motivasyon” yaklaşımından hareketle roman karakterlerinde gözlemlenen tutkunun aynı hareket alanına sahip olabileceği düşünülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Kar, 2022, s. 22).

¹⁶ “İğdiş” imgesine ilişkin çeşitli yaklaşımlar için ayrıca bkz. (Freud, 2016b, s. 174-175).

Sonuç

Kinyas ve Kayra romanındaki ana karakterler dil bilimsel göstergeler üzerinden psikodilbilimsel açıdan incelenmiştir. İncelemenin ilk verisi medeniyetin yüzyıllar boyunca inşa etmiş olduğu kolektif insan tipolojisiyle alakalıdır. Eserde kurgulanmış olan her iki karakter, ifade edilmiş olan bu evrensel insan profiliyle sürekli bir çatışma hâlinindedir. Bu çatışma ideoloji gibi düşünsel farklılıklara ya da çıkar ilişkilerine göre değil, kendilerinin dışında kalan 'bütün ötekilere' karşıdır. Karakterlerdeki bu karşıt güdü dilsel göstergeler vasıtasıyla güçlü bir şekilde inşa edilmiş, karakterlerin yaşam tasarımlarına yerleştirilmiş olan güçlü imgelerle de kuvvetlendirilmiştir.

Kahramanların dilsel davranışlarında tespit edilen psikolojik göstergeler, genel düşünce ve hareket alanlarındaki ilişkilerin anlaşılmasında bir tür anahtar rolü görerek okuyucunun, neden-sonuç bağlamında eserin içinde kalmasına olanak tanımaktadır.

Büyük oranda ortak bir bilinçle hareket eden roman karakterleri, eserin sonunda bırakılacakları nihai yaşam tasarımlarına büyük bir titizlikle hazırlanmışlardır. Kinyas kan ve acıyla dolu Afrika yaşamını arkasında bırakarak ailesine geri döner ve sosyal yaşama uyum sağlar. Kayra ise eserin başından itibaren arzu ettiği hiçliğe kavuşmak için ölmeye yatar. *İmge Dizini*'nde doğrudan veya dolaylı olarak aileyi, sosyal yaşamı ve huzuru işaretleyen göstergeler Kinyas'ın iç dünyasında Kayra'ya göre çok daha sıktır. Esere yansıyan kahramanların düşünce ve davranış dünyalarındaki çeşitli farklılıklar da yine başka simgelerin -ölü/ölüm, silah vb.- sıklık değerlerinde kendini göstermektedir.

Eserin kurgusal yapısında karakterlerle birlikte, olay örgüsü, mekân ve çatışma unsurlarının inşasında da etkin şekilde psikolojinin merkeze alınarak ilgili stratejilerin kurulmuş olduğu görülmektedir. Kahramanların yaşam alanları, duvarların boyası, tıraş olma biçimleri, yeme içme alışkanlıkları aynı yaklaşıma bağlı olarak inşa edilmiştir.

Yazılı ürünler üzerinde yürütülen psikodilbilimsel bir çözümleme, metnin yapısal katmanlarının ayrıştırılarak izlemlere dayalı hareket alanlarının incelenmesine olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım temelde eserlerin nitelik özelliklerine mümkün olabildiği ölçüde erişim sağlamaktadır. İlgili çıktılar ise yalnızca ele alınan metnin disiplinler arası çözümlemesine ilişkin veri sunmakla kalmaz. Başta edebiyat ve sanatsal ürünlerin inşasında izlenmiş ve izlenebilecek dolaylı bir yol haritası da oluşturur. Alan yazındaki bu tür çalışmaların artması, özelde disiplinler arası çalışma sahası olan psikodilbilimin gelişmesine, genelde ise Türkoloji kürsüsünün zenginleşmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adler, A. (2001). *Psikolojik aktivite*. (çev.: Belkıs Çorakçı), İstanbul: Say Yayınları.
- Altıntaş, H. (1987). Psikoloji sözlüğü üzerine küçük bir deneme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29/1, s. 241-249.
- Arslan, H. – Evlice, Y. E. (1995). Psödologia fantastika (düşlemsel yalan). *Kriz Dergisi*, s. 57-60.
- Bachelard, G. (2010). *Ateşin psikanalizi*, (çev.: Aytaç Yiğit). Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bowie, M. (2007). *Lacan*, (çev.: V. Pekel Şener). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bozuyula, M. (2022). Bilgisayar destekli dizin programları ve TürkSözDiz yazılımı. *3 rd International Conference on Applied Engineering and Natural Sciences* içinde (237-241, ss.). Konya, Turkey.
- Cebeci, O. (2015). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.

- Derin, G. - Öztürk, E. (2018). Dissosiyatif bozukluklar ve sınırda (borderline) kişilik bozukluğunda ruhsal travma. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3/3, s. 29-42.
- Ekmekçi, F. Ö. (1995). *Psikodilbilim*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Erzengin, Ö. - Sümbüllüoğlu, V. - Karakaş, S. (2015). Eeg temelli olay-ilişki beyin dalgalarının istatistiksel zaman serileri ile modellenmesi. *Marmara Medical Journal*, 19/1, s. 6-12.
- Freud, S. (2016a). *Ruhçözümlemesine giriş konferansları I-II*. (çev.: Emre Kapkın-Ayşen Tekşen Kapkın), İstanbul: Payel Yayınları.
- Freud, S. (2016b). *Sanat ve edebiyat*. (çev.:Emre Kapkın ve Ayşen Tekşen). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Freud, S. (2017). *Ruhçözümlemesine yeni giriş konferansları*, (çev.: Emre Kapkın ve Ayşen Kapkın). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Freud, S. (2020). *Rüyaların yorumu*. (çev.: Dilman Muradoğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- Gültekin, A. K. (2015). Kanibalizm (Yamyamlık). *Bilim ve ütopya*, 258, s. 75-78.
- Günday, H. (2010). *Kinyas ve Kayra*. İstanbul: Om Yayınevi.
- Jonason, P. K. - Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: a concise measure of the dark triad. *Psychological Assessment*, 22, s. 420-432.
- Jung, C. G. (2005). *Dört arketip*. (çev.: Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul: Metis Yayınları.
- Jung, C. G. (2006). *Analitik psikoloji*. (çev.: Ender Gürol). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Kalkan, H. - Deniz, Ö. (2021). Yılan figürü ve sembolizm. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10 (3), 2328-2344.
- Kantor, J. R. (1936). *An objective psychology of grammar*. Indiana: Indiana University Publications.
- Kar, B. (2022). *Müzik psikolojisi: temel kavramlar ve tartışmalar*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kıran, Z. - Kıran, E. A. (2018). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kocaman, A. - Özsoy, S. - İmer, K. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Korkmaz, S. - Sağlam, S. - Sağlam, S. - Fındıklı E. - Atmaca M. (2016). A self-incriminating case of mythomania. *International Neuropsychiatric Disease Journal*, 5/4, s. 1-4.
- Lacan, J. (2019). *Psikanalizin dört temel kavramı*, (çev. Nilüfer Erdem). İstanbul: Metis Yayınları
- Levelt, W. J. (2013). *A history of psycholinguistics: the pre-Chomskyan era*. Oxford: Oxford University Press.
- Mengi, A. - Aygür, R. Ş. (2018). Bipolar bozukluğu olan bireylere yönelik bir araştırma: örnek olay incelemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/19, s. 553-571.
- Miller, G. A. (1951). *Language and communication*. New York: McGraw-Hill.
- Orhanoğlu, H. (2021). *İmgeler atlası: 1950-2000 arası Türk şiirinde imgeler*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Osgood, C. E. - Sebeok, T. A. - Gardner, J. W. - Carroll, J. B. - Newmark, L. D. - Ervin, S. M. - Lounsbury, F. G. (1954). Psycholinguistics: a survey of theory and research problems. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 49 (4p2), i.
- Ozan, E. - Kırkpınar, İ. - Aydın, N. - Fidan, T. - Oral, M. (2008). Narsisistik kişilik bozukluğu: gelişim süreçleri ve yaşamı. *RCHP-review cases hypotheses psychiatry*, 2, s. 25-37.
- Özkan, B. (2020). *Norm dışılığın şizoid ve Türk roman kahramanlarındaki görünümüleri*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Rank, O. (2014). *Doğum travması*. (çev.: Sabir Yücesoy), İstanbul: Metis Yayınları.

Sonkaya, Z. Z. (2022), Yunus Emre şiiirlerinde modern insan olgusunun psikodilbilimsel çözümlemesi. *Sosyal bilimlerde akademik analiz ve tartışmalar*, (ed.: A. Aydın ve T. Aydın), 283-291, Gaziantep: Özgür Yayınları.